

КРИТЕРІЇ ГОТОВНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО СТВОРЕННЯ І РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ

Людмила Загородня,
Світлана Гура
Глухів

У статті представлено критерії і показники готовності вихователів дошкільних закладів до створення власного позитивного іміджу педагога. Подано методику і результати обстеження вихователів.

Ключові слова: імідж, імідж вихователя, складові іміджу вихователя, критерії і показники готовності вихователя до створення педагогічного іміджу.

Постановка проблеми. В силу сформованих в країні соціально-економічних і політичних умов українська освітня система опинилась в складному становищі. У зв'язку з цим особливе значення для педагогів набувають професійна гнучкість, здатність адаптуватися до соціальних змін, готовність до успішного вирішення професійних завдань у нових умовах. Ускладнення завдань освіти, підвищення вимог до професійної компетентності педагогів спонукає до вивчення ролі іміджу вихователя як важливої оцінки його професіоналізму.

Проблемою іміджу і технологією його реалізації займається науково-прикладна галузь людинознавства під назвою іміджологія. За останній час інтерес до наукових здобутків у педагогічній іміджології різко зріс, однак цілісної концепції щодо формування іміджу педагога-вихователя поки не створено. Необхідність подальшої гуманізації виховання, обумовлює актуальність іміджології в педагогічній практиці дошкільних навчальних закладів і необхідність організації фундаментальних, комплексних досліджень пріоритетних умов формування іміджу вихователя.

Метою статті є презентація критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності вихователів до створення і розвитку власного професійного іміджу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених з проблем теорії і практики іміджології належать: Н. Барні, А. Панасюку, Г. Почепцову, С. Улановій, В. Шепелю, та іншим; формування професійного іміджу фахівця досліджується М. Апраксиною, М. Вудкоком, Ф. Геновим, Н. Гузій, Ф. Кузіним, Н. Скрипаченко, та іншими; підготовка фахівців для дошкільної освіти вивчається Л. Артемовою, А. Богущ, Г. Беленькою, К. Крутій та іншими. Проблема іміджу дошкільного навчального закладу висвітлювалася в працях К. Крутій, Т. Живаєвої, Н. Погрібняк, З. Перебатової та інших. Іміджу вихователя-методиста присвячені наукові розвідки Н. Плахотіної.

Досліджуючи імідж-образ як різновид художньої творчості, Н. Барна, І. Уланова, тлумачать його як форму персоніфікації типового. Саме тому він динамічний і має здатність видозмінюватися, а значить – впливати на свідомість, емоції, діяльність і вчинки як окремих людей, так і цілих груп населення [1, 14].

Розглядаючи поведінку людини як носія іміджу, В. Шепель виділяє сім критеріїв конструювання моделей поведінки, зважаючи на які, можна вдосконалити процес спілкування. Спілкування в професійній діяльності вихователя є показником його майстерності і засобом презентації педагогічного іміджу, тому слід взяти до уваги критерії охарактеризовані В. Шепелем, а саме. Перший критерій – абсолютна відповідність поведінки людини правовим нормам соціального спілкування. Другий критерій – моральна бездоганність, стійке дотримання моральних норм спілкування, прояв поваги до людської гідності кожної людини, до її національних і релігійних почуттів. Третій критерій – урахування ситуації під час вибору форм спілкування і методів взаємодії. Четвертий критерій – гідні цілі досягаються гідними засобами, оскільки цілі і засоби органічно взаємопов'язані. П'ятий критерій – самокритичність, постійний контроль своїх вчинків, вміння вносити вчасно корективи в процес спілкування. Шостий критерій – майстерність володіння людинознавчими технологіями. Сьомий критерій – орієнтація в очікуваннях від спілкування з вами реальної людини або конкретного соціуму, з яким ви будете спілкуватися [5, 45-46].

Досліджуючи психологічні особливості формування основ професійного іміджу вчителя, О. Ковальова виділяє такі його складові: професійний імідж (якість праці,

рейтинг, репутація); візуальний (зовнішність, міміка, жести, предметний імідж), аудіальний (комунікативний, ораторське мистецтво, думка інших) [2].

Н. Плахотіна, вивчаючи проблему іміджу педагогів ДНЗ, виділяє такі складові іміджу вихователя-методиста: особистісні якості – високий професіоналізм, цілеспрямованість і відданість справі, здатність приймати мудрі та нестандартні рішення, уміння організовувати себе і людей, турботливе ставлення до людей і вболівання за справу, справедливості, мислення «переможця», уміння сприймати нові ідеї, бачення перспективи; компетентності – загальнонаукові, інструментальні, світоглядні, загальнокультурні, соціальні, професійні; культура поведінки; етикет (мовленнєвий і не мовленнєвий); культура міжнаціональних відносин; педагогічна та службова етика; культура управління [4].

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою виявлення готовності вихователів дошкільного навчального закладу до створення позитивного педагогічного іміджу нами був організований і проведений педагогічний експеримент. Експериментальним дослідженням були охоплені 36 вихователів дошкільних закладів м. Жовті Води. Для проведення дослідження були створені дві групи: контрольна, яка об'єднувала 22 вихователів та експериментальна, до якої увійшли 14 вихователів різних за віком та стажем роботи.

Для реалізації означеної мети нами була створена програма обстеження, яка складалася з методики обстеження та системи диференціації отриманих результатів за критеріями і показниками.

Аналіз наукової літератури з проблеми педагогічного іміджу дозволив нам виділити такі критерії готовності вихователів до створення позитивного педагогічного іміджу: ціннісно-мотиваційний, теоретичний, діяльнісно-оцінювальний. Розробляючи критерії, ми виходили з того, що критерій являє собою сукупність показників, які дозволяють виділити певне явище із числа подібних, характеризують його якомога повно. Визначені критерії відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії та показники рівнів сформованості готовності вихователів до створення позитивного педагогічного іміджу

<i>Критерії</i>	<i>Показники</i>
<i>Ціннісно-мотиваційний</i>	1. Інтерес до інформації про педагогічний імідж, його структуру, види, функції, способи побудови. 2. Усвідомлення необхідності цілеспрямованого і грамотного створення власного позитивного іміджу вихователя. 3. Ціннісна орієнтація на створення власного позитивного іміджу вихователя, відповідно до наявного образу ідеального педагога. 4. Мотивація побудови позитивного іміджу вихователя з урахуванням власних професійних інтересів.
<i>Теоретичний</i>	1. Розуміння сутності педагогічного іміджу вихователя. 2. Знання про види, структуру, функції педагогічного іміджу. 3. Уявлення про власний імідж вихователя. 4. Знання про способи, умови створення, розвитку і трансляції позитивного педагогічного іміджу вихователя.
<i>Діяльнісно-оцінювальний</i>	1. Уміння і навички побудови і розвитку власного педагогічного іміджу вихователя. 2. Уміння презентації власного позитивного педагогічного іміджу батькам вихованців і колегам. 3. Уміння оцінити власний педагогічний імідж та імідж колег. 4. Уміння оцінити власні знання про імідж вихователя і способи його створення та знання і вміння колег в галузі педагогічної іміджології.

Відповідно до вищезазначених критеріїв і показників ми виділили достатній, середній, низький рівні готовності вихователя до створення і розвитку позитивного

педагогічного іміджу. Під рівнем готовності вихователя до створення власного позитивного іміджу ми розуміємо ступінь сформованості й реалізації в самостійній професійній діяльності основних його показників.

Методика обстеження передбачала анкетування вихователів, ранжування складових іміджу вихователя, самооцінку сформованості складових педагогічного іміджу вихователя, спостереження за вихователями під час виконання ними професійних функцій, математичну обробку отриманих результатів. Слід відмітити, що кожен із виведених показників перевірявся з допомогою 2-3 методів для більшої об'єктивності.

Проаналізуємо деякі питання анкети. Вихователі мають вищу і середню спеціальну педагогічну освіту та досвід роботи з дітьми дошкільного віку від 6 місяців до 30 років.

На питання: «Що таке імідж?» усі вихователі дали різні відповіді, але найбільш точними визначеннями, на нашу думку, є такі: «Це цілісне уявлення про об'єкт, яке залишається в свідомості людини в її пам'яті». «Цілеспрямований, сформований образ особи, який націлений на збільшення психоемоційного впливу на когось». «Сукупність зовнішнього вигляду, авторитету і репутації». «Це стиль одягу, світогляд, манера розмовляти, життєва позиція». Ці тлумачення засвідчують, що вихователі в основному правильно розуміють сутність дефініції «імідж», хоча не повністю відтворюють його складові у своїх визначеннях.

Відповідаючи на питання «Які види іміджу Ви знаєте?», вихователі назвали: «Професійний та особистий», «Політичний, рекламний, професійний», «Імідж людини, імідж колективу, діловий імідж», «Професійний, зовнішній, внутрішній», «Дзеркальний, цільовий (бажаний), демонстрований, поточний», «Бажаний, реальний, традиційний, позитивний, ідеалізований». Такі відповіді дозволяють стверджувати, що вихователі цікавляться проблемою іміджу, ознайомлені з деякими класифікаціями іміджу і знають кілька його видів.

На питання «Що таке імідж вихователя?» педагоги дали наступні відповіді: «Це те, як вихователя сприймають діти, батьки, колеги», «Правильна вимова, компетентність, любов до дітей», «Це система особистісних якостей (терпимість, тактовність, доброзичливість, любов до дітей) і психологічні засоби до яких звертається вихователь з метою створення власного позитивного іміджу». Отже, до складових іміджу вихователя педагоги віднесли: зовнішність, особистісні якості, культуру мовлення, володіння психотехнікою, компетентність, авторитет, педагогічний такт. Безумовно це базові складові іміджу педагога, проте далеко не всі.

На питання «Яким є Ваш педагогічний імідж?» вихователі дали наступні відповіді: «Професійна майстерність, комунікабельність, культура ведення документації», «Мій імідж – це професійна майстерність», «Професійний», «Індивідуальний, особистий». Такі різнопланові відповіді свідчать про те, що вихователям складно визначити вид іміджу, який у них сформувався, оскільки, на наш погляд, він не створювався цілеспрямовано, адже для цього у педагогів бракувало передусім необхідних знань. Це підтверджують і відповіді вихователів на питання анкети «Чого Вам бракує для грамотного створення власного іміджу вихователя?». Педагоги на нього відповідали так: «Слабка матеріальна база і брак часу», «Недостатньо знань про імідж та засоби його створення», «Не вистачає для грамотного створення іміджу грошей, порад професіонала, знань».

Загалом аналіз анкет вихователів засвідчив, що усі вихователі мають уявлення про імідж та педагогічний імідж. Частина педагогів знає види іміджу і називає його основні складові. При цьому чітко простежується залежність між якістю, точністю і повнотою знань і стажем роботи вихователя – чим більший стаж, тим ґрунтовніші знання. Хоча і у вихователів із 20-25-річним стажем роботи знань про імідж педагога і способи його створення, як вони стверджують, недостатньо. Загалом більшість вихователів не мають уявлення про функції, які виконує імідж і засоби його створення, розвитку і презентації. Проте, усі педагоги переконані, що формувати готовність до цілеспрямованого створення педагогічного іміджу слід ще на етапі вузівської підготовки, оскільки послуги іміджмейкера вихователь зі своєї зарплати оплатити не зможе. Необхідність же створення іміджу вихователя в сучасних умовах усвідомлюють усі педагоги. А це означає, що побудову і розвиток власного педагогічного іміджу кожен вихователь має здійснювати виважено, грамотно, цілеспрямовано. При цьому важливо, щоб кожен вихователь усвідомлював, що імідж – це динамічний образ, який необхідно час від часу оновлювати, оскільки він зорієнтований на запити батьків вихованців і вимоги до вихователя з боку

держави, які постійно змінюються.

Розробляючи складові іміджу вихователя, ми брали до уваги компоненти цього феномена виділені В. Шепелем, О. Ковальновою, Н. Плахотіною [5; 2; 4]. Щоб з'ясувати, які складові іміджу педагога дошкільного закладу, на думку вихователів, є найважливішими, ми запропонували виставити бал значущості за десятибальною системою таким складовим педагогічного іміджу вихователя: візуальний імідж: 1) зовнішність (одяг, взуття, зачіска, макіяж), 2) невербальні засоби (міміка, пантоміміка, такесика, жестика, візуальний контакт), 3) предметний імідж (ведення документації, оформлення групової кімнати, аксесуари); аудіоімідж: 1) техніка мовлення (дихання, голос, дикція, темпоритм), 2) комунікативні якості мовлення (правильність, виразність, точність, стислість, доцільність, ясність, пестливість), ораторське мистецтво; професійний імідж: 1) компетентність, 2) якість праці; 3) досвід; 4) репутація, 5) уміння і навички самовдосконалення; внутрішній імідж: 1) педагогічна спрямованість (установки, мотиви, потреби, ціннісні орієнтації, моральне кредо, інтереси, педагогічний ідеал), психічне здоров'я, особистісні якості (любов до дітей і професії, повага до колег, доброзичливість, емпатійність, толерантність тощо).

Аналіз ранжування дає підстави стверджувати наступне. На першу позицію вихователі експериментальної групи поставили компоненти професійного іміджу, а педагоги контрольної групи – внутрішнього. На друге місце респонденти експериментальної групи вивели внутрішній імідж, а вихователі контрольної – професійний. На третій позиції виявився у вихователів експериментальної групи візуальний імідж, а у вихователів контрольної – аудіоімідж. І, нарешті, четверту позицію посів у педагогів експериментальної групи аудіоімідж, а у педагогів контрольної – візуальний імідж.

З метою виявлення умінь вихователів об'єктивно оцінювати складові власного педагогічного іміджу ми запропонували їм заповнити аркуші самооцінки, до яких включили ті ж самі складові іміджу: візуальний, аудіоімідж, професійний, внутрішній імідж. Їхній аналіз засвідчив наступне. На думку вихователів експериментальної групи, найкраще у них сформований професійний імідж, на другій позиції – внутрішній, на третій – візуальний, а на четвертій – аудіоімідж. Іншу оцінку сформованості компонентів свого професійного іміджу дали респонденти контрольної групи. Так, найкраще, як вони вважають, у них сформований внутрішній імідж, на другому місці – візуальний, на третьому – професійний і на останньому, четвертому місці – аудіоімідж. Такі розбіжності ми пояснюємо різницею у стажеві роботи за фахом. Так, середній стаж роботи вихователів експериментальної групи 18,3 роки, а контрольної – 10 років. В експериментальній групі 10 вихователів із 14 мають стаж роботи в ДНЗ більше 20 років, а в контрольній лише двоє із 22 осіб.

Узагальнивши результати анкетування, аркушів самооцінки, спостережень за діяльністю вихователів, ми отримали дані, що дозволили визначити кількість вихователів, які мають достатній, середній і низький рівень готовності до створення, корекції і розвитку власного професійного іміджу. Ці результати ми відобразили у таблиці 2.

Таблиця 2

Рівні готовності вихователів до створення, розвитку і корекції педагогічного іміджу за критеріями на констатувальному етапі експерименту (у %)

Критерії	Групи					
	Експериментальна			Контрольна		
	Рівні					
	Д	С	Н	Д	С	Н
ціннісно-мотиваційний	14	28	58	12	30	58
теоретичний	7	56	72	9	36	55
діяльнісно-оцінювальний	21	21	23	9	40	11

Висновки. Отже, готовність вихователя до створення позитивного професійного іміджу представляє собою інтегральне особистісне утворення, яке включає педагогічну спрямованість на створення іміджу, оптимальну сукупність знань про види, структуру, функції, умови створення і розвитку педагогічного іміджу, необхідну систему умінь,

навичок, здібностей, адекватних вимогам педагогічної діяльності і запитам батьків вихованців. Виділені нами критерії і показники дозволили виявити рівні готовності вихователів до створення власного позитивного іміджу професіонала. Отримані дані засвідчують, що у більшості вихователів готовність до створення власного позитивного педагогічного іміджу сформована на середньому і низькому рівнях. Основними причинами цього є відсутність у системі вузівської підготовки дисциплін, які б цілеспрямовано готували фахівців до грамотного створення позитивного іміджу професіонала, недостатність науково-методичної літератури з проблем педагогічного іміджування, брак вільного часу для самовдосконалення вихователів. Подальші наукові розвідки стосуватимуться розробки методики формування готовності вихователів до створення позитивного професійного іміджу.

Література:

1. Барна Н. В. Естетика іміджмейкінгу. Монографія / Н. В. Барна, С. І. Уланова. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 176 с.
2. Ковальова О. О. Психологічні особливості формування основ професійного іміджу в майбутніх педагогів [Рукопис] : дис. ... канд. психолог. наук : спец. 19.00.07 / Олена Олександрівна Ковальова. – Одеса, 2007. – 340 с.
3. Крутій К. Формування позитивного іміджу навчального закладу / К. Крутій // Практика управління дошкільним закладом. – 2011. – № 2. – С. 4-10.
4. Плахотіна Н. Імідж вихователя-методиста дошкільного закладу / Н. Плахотіна // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 1. – С. 40-50.
5. Шепель В. М. Профессия имиджмейкер / В. М. Шепель. – Ростов н / Д. : Феникс, 2008. – 523, [1] с. : ил. – (Бизнес-образование).

В статье представлены критерии и показатели готовности воспитателей детского сада к созданию собственного положительного имиджа педагога. Описана методика и результаты обследования воспитателей.

Ключевые слова: имидж, имидж воспитателя, составляющие имиджа воспитателя, критерии и показатели готовности воспитателя к созданию педагогического имиджа.